

PRAVO UNUTARNJEG TRŽIŠTA EUROPSKE UNIJE

Erceg, Marija

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:774661>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-09**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ – UPRAVNI STUDIJ

Marija Erceg
PRAVO UNUTARNJEG TRŽIŠTA EUROPSKE UNIJE
Završni rad

Šibenik, 2022.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ – UPRAVNI STUDIJ

PRAVO UNUTARNJEG TRŽIŠTA EUROPSKE UNIJE

Završni rad

Kolegij: Europske integracije i institucije Europske Unije

Mentor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof. v. š.

Studentica: Marija Erceg

Matični broj studenta: 1219059330

Šibenik, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Marija Erceg, student/ica Veleučilišta u Šibeniku,
JMBAG 1219059330 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i
svojim potpisom potvrđujem da je moj završni rad na preddiplomskom/specijalističkom
diplomskom stručnom studiju Upravni pod naslovom: Pravo
unutarnjeg
tržišta Europske unije

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na
objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz
necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj
visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 19.09.2022

Student/ica:

Marija Erceg

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku
Završni rad

Odjel Upravni

Specijalistički diplomski stručni studij Upravni

PRAVO UNUTARNJEG TRŽIŠTA EUROPSKE UNIJE

Marija Erceg

Bana Ivana Mažuranića 31, merceg1@vus.hr

Europska unija velika je međunarodna zajednica ili organizacija čiji je prvenstveni cilj razvoj, slobode te ujedinjavanje naroda. Prema Lisabonskom ugovoru kao najvažnija tijela u Europskoj uniji navode se; Europsko vijeće, Vijeće EU, Europska komisija, Europski parlament, Sud pravde EU, Revizorski sud te Europska središnja banka. Ovlasti koje EU sadržava ograničene su slijedećim načelima; načelo dodijeljenih ovlasti, načelo proporcionalnosti te načelo supsidijarnosti. Svaki pojedinac unutar Europske unije smatra se građaninom EU te sadržava slobodu kretanja unutar same Europske Unije. Kao osnovni i temeljni cilj europske integracije bio je uspostavljanje jedinstvenog tržišta, tržišta koje ne posjeduje granice već želi omogućiti slobodno kretanje usluga, robe i kapitala. Uspostavom jedinstvenog to jest unutarnjeg tržišta, Sud EU osigurao je zaštitu temeljnih ljudskih prava.

(40 stranica / 1 slika / 1 tablica / 54 literaturna navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u digitalnom repozitoriju Knjižnice Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: Europska unija, pravo, tržište, kretanja robe, kretanja ljudi

Mentor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof. v. š.

Rad je prihvaćen za obranu dana: 19.rujna.2022.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik
Thesis

Batchelor/Graduation

Department of Administrative studies

Professional Undergraduate/Graduate Studies of Administrative

LAW OF THE INTERNAL MARKET OF THE EUROPEAN UNION

Marija Erceg

Bana Ivana Mažuranića 31, merceg1@vus.hr

The European Union is a large international community or organization whose primary goal is development, freedom and the unification of nations. According to the Lisbon Treaty, the most important bodies in the European Union are; The European Council, the EU Council, the European Commission, the European Parliament, the EU Court of Justice, the Court of Auditors and the European Central Bank. The powers that the EU contains are limited by the following principles; the principle of delegated powers, the principle of proportionality and the principle of subsidiarity. Every individual within the European Union is considered an EU citizen and has freedom of movement within the European Union itself. The basic and fundamental goal of European integration was the establishment of a single market, a market that has no borders but wants to enable the free movement of services, goods and capital. By establishing a single, i.e. internal market, the EU Court ensured the protection of fundamental human rights.

(40 pages / 1 figures / 1 tables / 54 references / original in Croatian language)

Thesis deposited in Polytechnic of Šibenik Library digital repository

Keywords: European Union, law, market, movement of goods, movement of people

Supervisor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof. v. š.

Paper accepted: September 19, 2022

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Struktura rada	1
1.3. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka	2
2. EUROPSKA UNIJA.....	3
2.1. Općenito o EU	3
2.2. Institucije EU.....	4
2.3. Integracije EU	6
2.4. Građanstvo EU	14
2.5. Ovlasti EU	17
3. UNUTARNJE TRŽIŠTE	20
3.1. Pojam unutarnjeg tržišta.....	20
3.2. Opća načela i strategije unutarnjeg tržišta.....	21
3.3. Poduzeća na unutarnjem tržištu.....	24
3.4. Jedinstveno tržište robe	25
3.5. Jedinstveno tržište usluga.....	26
4. PRAVO UNUTARNJEG TRŽIŠTA EUROPSKE UNIJE	28
4.1. Zašto baš unutarnje tržište?	28
4.2. Pravo tržišnog natjecanja	29
4.3. Pravo državnih potpora	30
4.4. Javna nabava u EU	32
5. ODNOS TRŽIŠNIH SLOBODA I TEMELJNIH PRAVA	33
5.1. Postupci u kojima se donose pravni akti EU.....	33
5.2. Uloga Ustavnog suda u provedbi prava EU	34
5.3. Proračun i fondovi EU.....	36
6. ZAKLJUČAK.....	39
POPIS LITERATURE	41

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Europska unija velika je međunarodna zajednica ili organizacija čiji je prvenstveni cilj razvoj, slobode te ujedinjavanje naroda. Također, definira se kao ekonomska i politička unija, jedinstvena međuvladina i nadnacionalna organizacija europskih zemalja koja je nastala kao rezultat procesa suradnje i integracije započete 1951. godine između šest država; Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske. Unija je zasnovana na mnogobrojnim vrijednostima među kojima su poštivanje ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti i slično, a sve to je zajedničko državama koje postanu članice Europske unije. Pravo Europske unije temelji se na Ugovoru o funkcioniranju Europske unije, Ugovoru o Europskoj zajednici za atomsku energiju te na Ugovoru o Europskoj uniji koji su obuhvaćeni pravnim pravilima, a isti su sadržani u Osnivačkim ugovorima. Europska unija sadržava i svoje najtemeljnije institucije, a to su; Europska komisija, Vijeće Europske unije, Europsko vijeće, Europski parlament, Europski sud i Revizorski sud. Zašto baš unutarnje tržište? Unutarnje tržište definira se kao najvažnija jedinstvena politika koja doprinosi razvoju europske integracije te na temelju Ugovora o funkcioniranju Europske unije, unutarnje tržište smatra se područjem bez unutarnjih granica, što obilježava slobodno kretanje tržišnih sloboda. Zapravo, razlog uspostavljanja unutarnjeg tržišta Unije te samo ujedinjavanje Europe bio je Drugi svjetski rat. Brojni negativni učinci stvoreni su nakon rata što se odrazilo na duži vremenski period Unije. Stoga, među ambicioznijim programima smatrao se upravo program unutarnjeg tržišta. U radu se također opisuje povijesni slijed integracija Europske unije te kako je tekao razvoj širenja europske integracije, također i već spomenut pojam unutarnjeg tržišta, ali nešto više i o tržišnim slobodama, spominjat će se još i pravo unutarnjeg tržišta Europske unije te odnos tržišnih sloboda i temeljnih prava.

1.2. Struktura rada

Rad se sastoji od stranice od uvoda do zaključka te sveukupno 5 teoretskih dijelova. Prvi dio se odnosi na uvod u kojem je opisan sami predmet rada, ciljevi te izvori podataka i metode prikupljanja podataka. Drugi dio opisuje pojam Europske unije, integracije EU kao i same

početke integracija te građanstvo EU i članstvo RH u EU. Treći dio rada objašnjava pojmove unutarnjeg tržišta, kretanja unutarnjeg tržišta, sporazume i poduzeća unutarnjeg tržišta te govori o slobodi kretanja robe i slobodi kretanja ljudi. Četvrti dio objašnjava prava unutarnjeg tržišta EU, državne potpore, odgovara na pitanje zašto baš unutarnje tržište te govori o pojmovima tržišnog natjecanja. Peti dio odnosi se na odnos tržišnih sloboda i prava, definira koji su to postupci u kojima se donose pravni akti EU te govori o proračunu EU. Zadnji odnosno šesti dio odnosi se na zaključak rada te se na samom kraju nalazi popis literature koja je korištena za pisanje.

1.3. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka

Glavni izvori podataka za pisanje ovog diplomskog rada su: knjige, stručni i znanstveni radovi, poslovni časopisi i članci te internet, a svi podaci prikupljeni su primarnim istraživanjem. Metode koje su korištene za pisanje ovog rada su:

- 1) Metoda deskripcije koja predstavlja jednostavno opisivanje činjenica bez znanstvenog objašnjavanja te se primjenjuje kroz opisivanje i pojašnjenje važnijih obilježja predmeta i procesa, njihovih zakonitosti i uzročnih veza i odnosa
- 2) Metoda kompilacije koja se odnosi na prikupljanje i pisanje tuđih rezultata istraživanja, mišljenja i shvaćanja
- 3) Induktivna metoda gdje se analizom pojedinačnih činjenica dolazi do općih zaključaka te
- 4) Komparativna metoda koja predstavlja uspoređivanje teorije i prakse te donošenje vlastitih zaključaka na temelju istraženog.

2. EUROPSKA UNIJA

2.1. Općenito o EU

„Europska Unija ekonomska je i politička unija, jedinstvena međuvladina i nadnacionalna zajednica europskih država, nastala kao rezultat procesa suradnje i integracije koji je započeo 1951. Godine između šest država (Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske). „¹

Njezino formalno uspostavljanje izvršilo se stupanjem na snagu Ugovora o Europskoj Uniji, 1. Studenoga 1993., također poznat kao Ugovor iz Maastrichta.

Slika 1. Zastava Europske Unije

Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija, 01.09.2022.

Europska unija od 31. siječnja 2020. godine broji 27 država članica, među kojima se nalazi i Hrvatska.

Prema Lisabonskom ugovoru kao najvažnija tijela u Europskoj uniji navode se; Europsko vijeće, Vijeće EU, Europska komisija, Europski parlament, Sud pravde EU, Revizorski sud te Europska središnja banka. Većina nabrojanih institucija razvijena su iz okvira triju Zajednica (Europska zajednica za ugljen i čelik, Europska ekonomska zajednica i Europska zajednica za atomsku energiju) međutim često se ipak nazivaju i institucijama Unije, a kada je Europska unija dobila pravni subjektivitet stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora, to je dobilo i pravnu podlogu.

¹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija, 01.09.2022.

Osim navedenih institucija, poslovima vezanim uz funkcioniranje država članica Europske unije bavi se Odbor regija, Ekonomski i socijalni odbor, Europska investicijska banka te Europska banka za obnovu i razvoj.

„Funkcionalni odnos unutar sustava institucija Zajednica/Unije je takav da se raspodjela nadležnosti između pojedinih tijela samo u osnovi temelji na trodiobi vlasti (zakonodavna, izvršna, pravosudna).„²

2.2. Institucije EU

U prošlosti su Europske zajednice imale izuzetno složen sustav institucija. Pojedina tek osnovana Zajednica imala je svoja vlastita izvršna tijela, dok im je od institucija zajedničko bilo samo Skupština predstavnika, odnosno kasnije Europski parlament te Sud pravde. S vremenom je došlo do sklapanja Ugovora o spajanju tijela Zajednica pa prema tome za sve Zajednice vrijede po jedna Komisija te jedno Vijeće. Međutim, osnovana su i druga tijela koja se prema Lisabonskom ugovoru danas temelje kao najvažnija tijela Europske unije, ima ih sedam, a to su:

-Europsko vijeće,

-Vijeće EU,

-Europski parlament,

-Europska komisija,

-Sud pravde EU,

-Europska središnja banka te

-Revizorski sud.

Već spomenuto u prethodnom naslovu, u vezi funkcionalnog odnosa unutar institucija te podjela nadležnosti na tri diobe vlasti; zakonodavna, izvršna i sudbena, smatra se da upravo ovakva trodioba ovlasti u Zajednici ne priliči nacionalnim zemljama to jest njihovoj raspodjeli vlasti. „I to prvenstveno stoga što su temelj Zajednica države članice i njihovi interesi, a ti državni interesi

² Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.4.

se najučinkovitije štite putem vladinih predstavnika u Vijeću EU – a.“³ Među glavnim institucijama danas smatraju se Parlament, Europske Vijeće, Vijeće EU – a, te Europska komisija. Stoga, u nastavku će kratko biti opisani.

Vijeće EU – a prije se nazivalo i Vijeće ministara država članica EZ – a ali je na temelju Ugovora iz Maastrichta preimenovano u Vijeće EU – a. Ovo tijelo u prošlosti je nazvano „srcem odlučivanja“ u Europskoj uniji, upravo zbog toga što je to tijelo u kojem su se donosile zakonodavne odluke u EU i u Zajednicama. Baš zbog njezinog drugog naziva, uzrok je što se u njoj sastaju ministri država članica, a čime se predstavlja i poveznicom između članica. Od ukupno 27 ministara vlada država članica, svaki od njih dakle predstavlja jednu državu članicu, a koji ministar će sudjelovati ovisi o djelokrugu o kojem se raspravlja. Glavni je donositelj odluka u Europskoj uniji te je zakonodavno tijelo, ono također sklapa međunarodne sporazume u ime Unije, djeluje na području zajedničke i vanjske sigurnosne politike, regulira politike zemalja članica te zajedno s Parlamentom donosi proračun EU – a. Još jedino valja spomenuti veliki značaj Vijeća, a to je njezin dvojni karakter, ona sadržava međudržavnu komponentu, odnosno predstavnici vlada država članica imaju vlastiti državni interes, te supranacionalnu komponentu, također imaju zajednički interes sveukupnog broja država članica.

Europsko vijeće smatra se po svome sastavu kao najznamenitije tijelo Unije koje se sastoji od predsjednika država članica ili vlada članica. U njegovu djelovanju sudjeluju predsjednik Europskog vijeća, Europske komisije te Visoki predstavnik unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku ali koji nema pravo glasa u njegovu djelovanju. 60-ih godina Europsko vijeće postupno se razvijalo kroz neredovite sastanke na vrhu predsjednika država i vlada država članica Europske ekonomske zajednice, međutim, kroz dulji vremenski period isti sastanci razvijeni su u redovite sastanke koji se odvijaju dva puta godišnje. Europsko vijeće nema status formalnog tijela te se ne smatra zakonodavnim tijelom, dakle, ne može donositi odluke, to je uloga Vijeća EU – a.

Europski parlament, razvio se iz Zajedničke skupštine koja je osnovana u Europskoj zajednici za ugljen i čelik. Smatra se tijelom predstavničke demokracije u Uniji. Ovo je institucija koja se prva spominje u Europskoj uniji i njezinim ugovorima, međutim, iako ima odnosno predstavlja zakonodavnu vlast, ono kao i EU vijeće nema pravo predlaganja Zakona, on ih potvrđuje ili

³ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.97.

odbija. Uloga Europskog parlamenta očituje se uglavnom u savjetodavnom i nadzornom karakteru.

Europska komisija sadržava supranacionalni karakter što znači da njeno odlučivanje nije ovisno od same volje država članica. Ova institucija je glavno izvršno tijelo Europske unije, te njene glavne zadaće očituju se u tome što ima pravo predlaganja zakonodavnih akata to jest pripremu i predlaganje propisa, također ima izvršne i nadzorne ovlasti te značajnu ulogu u zajedničkim vanjskim odnosima te sigurnosnoj politici EU – a. „Europska se komisija sastoji od povjerenika koji dolaze iz država članica te oni svi zajedno djeluju kao jedinstveno tijelo. Broj povjerenika se tijekom vremena mijenjao stalno se povećavajući.“⁴ Za svoj rad koji obavi Komisija, odgovorna je Europskom parlamentu.

2.3. Integracije EU

Kada je riječ o europskim integracijama, poznavanje povijesnog slijeda važnijih događaja presudno je za potpunije razumijevanje kako svega onoga što Europska unija, kao najznačajniji oblik poslijeratnog europskog integriranja, danas predstavlja, tako i za sagledavanje njenog daljnjeg razvoja. Poznavanjem i razumijevanjem Europskog integriranja tijekom povijesti, moguće je lakše sagledati sve ono pozitivno što danas predstavlja Europska unija, a tako i ono negativno te se na temelju toga može upustiti u daljnje analiziranje njezinog razvoja i djelovanja. Pojam „integracija” pojavljuje se nakon Drugog svjetskog rata te predstavlja novi oblik povezivanja i suradnje među pojedinim državama Europe, a kao osnovna karakteristika europskog integriranja spominje se kontinuirani povijesni proces; on traje već duže godina, ali još uvijek ne završava već se nastavlja u budućnosti, uz moguće uspone i padove.

Povijesni razvoj europskog integriranja prikazan je podjelom kroz razdoblja:

1951. – 1985. Početci razvoja i stvaranje carinske unije

1986. – 1992. Uspostava zajedničkog tržišta

1993. – 2003. Stvaranje Europske (ekonomsko-monetarne) unije

2004. → Proširenje i Lisabonski sporazum

⁴ Mintas Hodak Lj., *Europska unija*, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.118.

2.3.1. Početci EU integriranja

Sami početci europskog integriranja pojavljuju se tek poslije Drugog svjetskog rata, iako se ideja o ujedinjenju Europe javila mnogo ranije. Međutim, tek kasnije počelo je sazrijevati shvaćanje da bi proces izgradnje ujedinjenja Europe mogao postati dobrim sredstvom uspostavljanja i održavanja trajnog mira i stabilnosti Europe. Radi borbe za vlašću, samoodržavanja, sigurnosti, zaštite nacionalnih interesa, europske države stoljećima su ratovale pritom stvarajući klimu opće nesigurnosti u cijeloj Europi. „Dakle, tek nakon Drugog svjetskog rata stvorili su se objektivni uvjeti za ozbiljnije ideje postupnog europskog ujedinjavanja i tek su se tada na političkoj sceni Europe pojavile dovoljno snažne političke osobe koje su tu ideju iskoristile za postizanje trajnog mira i stabilnosti, te ju započele realizirati kroz izgradnju europskih institucija.“⁵

Drugi svjetski rat ne samo što je razorio gospodarstva svih zaraćenih zemalja te nanio velike materijalne štete, na žalost, doveo je do gubitka više od desetak milijuna ljudi. Po svršetku rata započele su ideološke te interesne podjele u Europi među bivšim saveznicima, SSSR – a s jedne te Velike Britanije, Francuske i SAD – a s druge strane, stoga, Europa još uvijek nakon rata nije postala sigurno područje mira i stabilnosti. Europa je ubrzo podijeljena na dva suparnička politička, ekonomska i vojna bloka: na SSSR te zemlje Zapadne Europe odnosno na zemlje pod utjecajem SSSR – a. Ovakva podjela trajala je više od 40 godina te je poznata pod nazivom „doba hladnog rata“. Uz sve negativne i slabe strane koje je donijela hladnoratovska politika te podjela Europe na dva bloka, smatra se da je to ipak imalo i pozitivnog utjecaja jer je na taj način poticala i proces europskog integriranja unutar Zapadnog bloka. Nakon Drugog svjetskog rata uspostavljena je nova politička strategija od strane vlada država Zapadne Europe, utemeljena na dva osnovna načela, a to su; oslanjanje na pomoć i suradnja s SAD – om te međusobna suradnja europskih država. Sve ono što je razrušeno ratom, kao što je gospodarstvo, prema prvome načelu nove političke strategije, nije moguće obnoviti bez financijske potpore i bilo koje druge pomoći izvana, prvensteno pomoći Sjedinjenih Američkih država. Predsjednik SAD – a, Truman, ubrzo je podupro zahtjev europskih država, te je poslao ekonomsku i vojnu pomoć Zapadnoj Europi. „Tražeći odobrenje američkog Kongresa za slanje bespovratne financijske pomoći europskim državama Zapadnog bloka, Truman je, između ostaloga, isticao kako SAD mora bez posebnih uvjeta to jest pružanja financijske pomoći samo na kreditnoj osnovi, pomoći slobodnom svijetu

⁵ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.5.

da se „otkriva sovjetskom podčinjavanju“. Ovaj njegov stav poznat je pod nazivom „Trumanova doktrina“.,⁶ Politička strategija država Zapadne Europe obuhvaća također i drugo načelo, a to je međusobna suradnja europskih država. Tim načelom započelo je sazrijevanje svijesti da se sigurnost može postići jedino ujedinjenjem europskih zemalja, ako države djeluju zajedno, u jačoj međusobnoj suradnji.

Altiero Spinelli, koji je bio jedan od prvih arhitekata ujedinjenja Europe, 1985. rekao je: *„...ogromna preobrazba se zbila u političkoj svijesti Europljana, nešto što je potpuno novo u njihovoj povijesti. Stoljećima su susjedne zemlje bile potencijalni neprijatelji protiv kojih je trebalo biti neprestano na straži i biti neprestano spreman na borbu. Sada, nakon završetka najstrašnijeg od ratova u Europi, ovi susjedi se počinju uočavati kao prijateljski narodi koji dijele zajedničku sudbinu.“*⁷

Prihvatanje ove teorije promovirale su Sjedinjene Američke Države kako bi ujedinile zemlje Zapadnog bloka radi opasnosti koja je dolazila od zemalja istočnog bloka. Cilj je bio ekonomski, obrambeno (vojni) ojačati Zapadne zemlje. Ovakav oblik suradnje Europskih zemalja se razlikovao od onoga koji je bio u ranijim stoljećima. Dva elementa koja su bila od velike važnosti za jače zajedništvo između europskih država bili su:

- prvo, zajamčiti ostvarenje zajednički postavljenih ciljeva u vidu nacionalnih interesa,
- drugo, za provedbu postavljenih ciljeva treba postojati učinkovita politika za provedbu istih, u svakoj državi članici.

Nadnacionalna odnosno supranacionalna zajednica predvladala je prijašnje međunarodne organizacije, upravo zbog dobivenih ovlasti od strane tijela zajednice. U svibnju 1948. godine u Haagu, organiziran je Europski kongres u kojem je bilo uključeno 16 država. Na čelu Europskog kongresa bio je W. Churchill. Teme o kojima se raspravljalo na kongresu, jačale su ideju europskih integracija za realizaciju zajedničke europske politike. Doneseni zaključci na kongresu doveli su do ideje da se osnuje jedno predstavničko tijelo svih europskih država te međunarodni stalni sud za zaštitu ljudskih prava. Tako je, u svibnju 1949. godine osnovana prva međunarodna vladina organizacija „Vijeće Europe“ čije sjedište se nalazilo u Strasbourgu, a cilj Vijeća bio je

⁶ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.7-8.

⁷ Ibid, str.10.

promicati europsko zajedništvo i ljudska prava. Vijeće Europe nije sadržavalo supranacionalne elemente, smatrana je i sadržana samo kao međudržavna organizacija. Iako nikada nije pridonijela procesu europskog integriranja, uvelike je pridonijela u promicanju svijesti o ljudskim pravima te njihovoj zaštiti u Europi. Stoga je 1950. godine donesena **Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda**, ona jamči temeljna ljudska prava kao što su pravo na život, zabranu ropstva, mučenja, zaštitu osobnih sloboda, sudska postupovna prava te posebna prava. Međunarodni stalni sud za zaštitu ljudskih prava odnosno Europski sud za ljudska prava također je, uz Vijeće Europe, osnovan iz ideje na zaključcima donesenim na kongresu u Haagu. Sud se posebno bavi pitanjima o zaštiti ljudskih prava te se razvio bogatu sudsku praksu u tom području. Jean Monnet osmislio je tri supranacionalne institucije za tri sektora; ekonomski, vojni i politički, a cilj je bio ujedinjavanje europskih država, to su; *Europska zajednica za ugljen i čelik*, *Europska obrambena zajednica* te *Europska politička zajednica*. Prva supranacionalna institucija odnosno Europska zajednica za ugljen i čelik bila je osnovana unutar šest zemalja (Francuske, Njemačke, Italije, Nizozemske, Luksemburga i Belgije). Cilj je bio uspostaviti slobodnu trgovinu ugljena i čelika, osigurati proizvodnju istih te kontrolirati konkurencije i u situaciji krize omogućiti kontrolu cijena i proizvodnje. Uz Europsku zajednicu za ugljen i čelik, 1957. godine osnovane su još dvije supranacionalne zajednice; Europska ekonomska zajednica i Europska zajednica za atomsku energiju. Radi sličnosti izvršnih tijela triju zajednica, 1965. godine donesena je odluka o spajanju izvršnih tijela ovih zajednica te svaka od njih je imala zasebna tijela – jednu Europsku komisiju, jedno Vijeće ministara, jedan Parlament i jedan Sud. Uz prvu supranacionalnu zajednicu osnovane su i druge dvije; Europska obrambena zajednica i Europska politička zajednica, međutim, one se nikada nisu ostvarile. „Kad, dakle nije zaživjela Europska obrambena zajednica, napuštena je i ideja da se osnuje Europska politička zajednica putem koje bi države članice koordinirale i usklađivale obrambenu i vanjsku politiku. Nakon što je propao pokušaj osnivanja Europske obrambene zajednice, 1955. je osnovana Zapadno-europska unija.,⁸

2.2.2. Širenje europske integracije

Vremenski period proširivanja zajednice je bio dugotrajan i kontinuiran. Sami proces širenja Unije/Zajednice se nije dogodio odjednom na trenutni broj članica već se postepeno povećavao

⁸ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.18.

broj novih europskih država koje su ulazile u zajednicu. Zemlje članice koje su osnovale Uniju u jednom vremenskom periodu su zaustavile daljnje pridruživanje novih članica jer svaka nova članica trebala je doprinijeti Uniji/Zajednici. Danas Europska Unija broji dvadeset i sedam država članica.

Prvo proširenje započelo je na sjevernom dijelu Europe te je obuhvatilo Irsku, Veliku Britaniju i Dansku. Uz početne poteškoće pri razvijanju povjerenja između temeljnih šest članica Europske ekonomske zajednice uspjele su pridobiti nove članice već spomenute. Francuski ministar Maurice Schuman je na skupu u Den Haagu koji je bio održan 1. i 2. prosinca 1969. stavio naglasak na učvršćivanje zajedničkog tržišta, produbljivanje integracije država članica i pridobijanje novih članica. Velika Britanija prvenstveno nije htjela sudjelovati u Europskoj zajednici, ali zbog velikog ekonomskog napretka šest zemalja stav Velike Britanije se promijenio. Dolaskom generala Charlesa de Gaullea na vlast Francuske, Velikoj Britaniji je dva put spriječen ulaz u Europsku ekonomsku zajednicu, uz Irsku i Dansku. jer je de Gaulle sumnjao u integraciju Velike Britanije radi unutarnjeg razdora među strankama. Dolaskom na vlast Georgesa Pompiduea donesena je odluka o prekidu paralize odnosa između zajednice i Velike Britanije te je uspješno donesena odluka o prihvatu novih članica. Irska i Danska su pretežito bile poljoprivredne zemlje koje su ovisile o izvozu dobara u Veliku Britaniju, stoga su predali zahtjev za pridruženje Europskoj ekonomskoj zajednici iste godine kad i Velika Britanija. U obe zemlje je obavljen referendum na kojem se izglasao ulazak u zajednicu. Također, u Norveškoj je obavljen referendum za ulazak u Europsku ekonomsku zajednicu ali podjela među stanovništvom je rezultirala negativnim ishodom, i to dva puta.

Drugo proširenje obuhvaćalo je južni dio Europe. Prema *čl. 238 Rimskog ugovora*, državama, međunarodnim zajednicama ili zajednicama država, zajamčeno je priključivanje u Zajednicu. Tako se, 1961. godine, Grčka priključila Zajednici odnosno dobila je status pridružene članice Zajednice, kao prva europska zemlja opozvana na *čl. 238 Rimskog ugovora*. U procesu stjecanja statusa pridružene članice pa sve do statusa punopravnog članstva, Grčka je prolazila kroz prijelazne periode u trajanju od dvadeset godina, kontinuirano ulazeći u carinsku uniju, uspostavljala je financijske protokole s Europskom ekonomskom zajednicom te preuzimala pojedine zajedničke mehanizme Zajednice. Ugovor o pridruživanju Grčke bio je suspendiran od strane Europske ekonomske zajednice nakon vojnih akcija koje su udarile Grčku, međutim, već

1975. godine Grčka podnosi zahtjev za punopravno članstvo u EEZ – u. Uspostavljanje jačanja međunarodnih odnosa sa europskim zemljama te jačanje demokracije, također i gospodarski rast, bili su glavni ciljevi ulaska Grčke u Zajednicu. Europska komisija je negodovala o ulasku Grčke u Zajednicu zbog niza razloga, a jedan od njih je označavao nizak gospodarski rast u Grčkoj, primitivnu ekonomiju te nerazvijenu poljoprivredu, što nije povezivalo istu zemlju odnosno Grčku sa Zajednicom, koja je u usporedbi s njom vrlo razvijena, osobito zbog razvijene industrijalizacije. Međutim, unatoč Komisijskom negodovanju, „Vijeće ministara EEZ – a je donijelo pozitivnu odluku o grčkoj kandidaturi i to čak bez prijelaznog razdoblja koje je predložila Komisija. Tako je Grčka 1. siječnja 1981. postala desetom punopravnom članicom Zajednice.,⁹

Treće proširenje obuhvaća dvije tranzicijske zemlje, Španjolsku i Portugal. Tim dvjema zemljama bilo je potrebno članstvo u EEZ – u kako bi izašle iz problema s kojima su se suočavale. Baš kao i prethodna zemlja, Grčka, tako su Španjolska i Portugal ušle kao nerazvijene zemlje, sa nazadnim gospodarstvom te nerazvijenom industrijom i poljoprivredom, Označavala ih je i politička ograničenost tijekom diktatorskih režima. Kao prvi Portugalski korak za članstvo u Zajednicu, bio je pristanak članica Zajednice na sklapanje Ugovora o slobodnoj trgovini Portugala s EEZ – om, 1973. godine. Već je, 1976. Portugal bio uvažen u članstvo Vijeća Europe. Godinu nakon, Portugal ispunjava zahtjev za članstvo u Europsku ekonomsku zajednicu. Ovaj put Komisija nije negodovala već je pozitivno ocijenila zahtjev za članstvo. Pozitivno ocijenjeni zahtjev od strane Komisije označio je početak pregovora koji su trajali punih sedam godina. Stoga je, 1986. godine Portugal postao punopravnom članicom Europske ekonomske zajednice. Ulazak Francuske u Zajednicu približio je dolazak na vlast kralja Juana Carlosa. Francuska ispunjava zahtjev 1962. godine ali on do 1977. godine nije zaživio. Realizacija zahtjeva započela je nakon što je obnovom prvog zahtjeva, prihvaćena za članicu Vijeća Europe te pozitivno ocijenjena od strane Europske komisije kada su i započeli pregovori u trajanju od šest godina, do 1985. godine, a 1986., u siječnju, Francuska postaje punopravnom članicom Europske ekonomske zajednice. Njenim ulaskom, prvotna Zajednica šestorke postaje Zajednicom dvanaestorice.

⁹ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.70.

Četvrto proširenje još se naziva kao eftansko ili proširenje na neutralne. Ovaj val proširenja, označava već i Europsku uniju te se zbog karaktera novih članica naziva proširenjem na neutralne. To je bio proces proširenja na Austriju, Švedsku i Finsku. Veliki naglasak na četvrtom proširenju je zbog upravo bitnih događaja, promijenili su se politički uvjeti, nastaje nova slika Europe zbog čega sve više zemalja želi ući u članstvo. 1989. godine zahtjev za članstvo podnosi Austrija te odmah nakon je 1991. godine podnosi Švedska, a Finska 1992. godine. Velika Britanija sastavila je manje zemlje Zapadne Europe te 1960. godine uspostavila zonu slobodne trgovine sastavljanjem ugovora pod nazivom „European Free Trade Agreement“ (Europska zona slobodne trgovine) ili EFTA.¹⁰ Njena pozitivna strana označavala je veliki broj administrativnih službi, a negativna strana ogledala se, za razliku od EEZ – a, u slabijem upravnom aparatu te zbog manjkavosti u stvaranju zajedničkog tržišta. Uz Veliku Britaniju prve članice toga Ugovora bile su Danska, Švedska, Portugal, Norveška, Austrija, Švicarska, Island, Finska i Lihtenštajn. Velika Britanija zbog nedostataka EFTA – e ubrzo je istu napustila te ispisala zahtjev za članstvo u Europsku ekonomsku zajednicu, slijedila ju je Danska a ubrzo su i ostale članice izlazile iz članstva jer su ulazile u članstvo EU – a (Portugal, Austrija, Švedska), osim Norveške, Islanda, Švicarske i Lihtenštajna, koje su zadržale svoje članstvo u EFTA – i.

„Naime, 1991. godine potpisan je sporazum između tada 12 država EU i tada 7 država EFTA (Švedske, Finske, Austrije, Norveške, Islanda, Švicarske, Lihtenštajna), a cilj je bio osnovati najveće svjetsko zajedničko tržište s tada 380 milijuna potrošača.“¹¹

Sklopljenim sporazumom, države koje su bile u članstvu EFTA – e, zaprimile su slobodni pristup unutarnjem tržištu Unije te je stoga uspostavljen novi „europski ekonomski prostor“ odnosno *European Economic Area – EEA*. Sporazum je stupio na snagu u siječnju 1994. godine ali ga Švicarska ne prihvaća referendumom. Četvrtim, tzv. eftanskim ili proširenjem na neutralne države 1995. sve tri države postale su članicama sad već Europske unije i povećale ukupan broj članica na petnaest.

Peto proširenje je ujedno i najveće proširenje u povijesti Europske unije jer se sjedinio istočni i zapadni dio Europe. Zemlje koje su nekad bile pod „željeznom zavjesom“ to jest u kojima je vladao komunistički (socijalistički) režim su postale članice Europske unije nizom sljedećih

¹⁰ Mintas Hodak Lj., *Europska unija*, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.72.

¹¹ *Ibid*, str.73.

dogadaja. Umiruće gospodarstvo SSSR – a i sami raspad velesile sa istoka te pad berlinskog zida su probudile nastojanje zemalja na istočnom dijelu europe da se što prije ujednače sa zemljama na zapadnom dijelu europe. Civilizacija i modernizacija su bili ciljevi država kao što su Litva, Letonija, Estonija, Moldavija. Problem na koji su ove zemlje naišle je sama tranzicija pod kojom se podrazumijevaju promjene kroz koje države trebaju proći. Tranzicija je sa sobom nosila prijelaz sa komunizma i socijalizma na demokraciju i tržišno gospodarstvo. Sam proces tranzicije nije bio isti za pojedine države. Mađarska i Poljska su provodile program liberalizacije u gospodarstvu, Čehoslovačka je imala vrlo malo vanjsko zaduženje što je rezultiralo bržom tranzicijom (podjela na Češku i Slovačku). Albanija, Rumunjska, Bugarska čije se gospodarstvo temeljilo na poljoprivrednom sektoru i teškoj industriji je utjecalo na njihov stupanj razvoja prema tržišnom gospodarstvu. Početni proces prema kojem su se ove zemlje trebale okrenuti je makroekonomska stabilnost što znači veći rast BDP – a koje podrazumijeva stabilnost cijena, kontrolu državnog duga i ravnotežu platne bilance. Također, velika bit je bila i u makroekonomskoj decentralizaciji što znači da su države trebale prepustiti tržišnu kontrolu nad tvornicama, raznim poduzećima i farmama privatnom sektoru. Uz to se uzimalo u obzir i izloženost međunarodnoj trgovini u kojoj se gledalo koliko je u pojedinoj državi prosperirao proces liberalizacije trgovine te države sa vanjskim svijetom. Uz sav napor država kandidatkinja da što uspješnije odrade proces tranzicije 1989. na summitu G7 na kojem je zahtijevano od strane ekonomske zajednice da nadgleda i upravlja financijskom pomoći pojedinim regijama radi sporosti procesa tranzicije. Pokrenut je *PHARE* program za Mađarsku i Poljsku te kasnije i za ostale kandidate EU. Uvjeti za kvalifikaciju neke države u *PHARE* program bili su: poštivanje drugih i ljudskih prava, uspostava višestranačkog sustava, održavanje slobodnih i poštenih izbora i ekonomska liberalizacija i uvođenje tržišnog gospodarstva. Ovi programi pomoći su osmišljeni radi slabe ekonomije, nekonkurentnih proizvoda i nazadne poljoprivrede osiromašenih zemalja. Novi najvažniji instrumenti EU za države koje su htjele dobiti članstvo bili su: definiranje kriterija za članstvo i usvajanje pred-pristupne strategije. Kopenhaški kriteriji koji su doneseni na Europskom vijeću 1993. jasno su definirali kriterije za članstvo, a to su bili: politički, gospodarski, pravni, kriterij na strani unije i administrativni kriterij. Nabrojani kriteriji su davali direktive budućim članicama kako trebaju postupati i kako se trebaju ponašati radi ulaska u Europsku uniju. Uz sve navedene direktije i pomoći novim članicama Europska unija je definirala predpristupnu strategiju kojoj je zadatak bio pružiti potporu svim potrebnim

reformama unutar država kandidatkinja radi osposobljenja za članstvo. Također, donesena je odluka o ojačanoj predpistupnoj strategiji radi stjecanja punopravnog članstva u EU. Uslijedio je proces ugovornog integriranja u kojem su Malta i Cipar podnijeli zahtjev za punopravno članstvo 1990. godine. Zatim Mađarska i Poljska 1994. godine. Rumunjska, Slovačka, Latvija, Estonija, Litva i Bugarska 1995. godine su podnijele zahtjev za punopravno članstvo. Slovenija i Češka predaju zahtjev 1996. godine za punopravno članstvo. Valja spomenuti da je Turska potpisala zahtjev za pridruživanje 1963. godine, a zahtjev za članstvo 1987. godine. Sve do 2004. godine status članstva Turkse je bio negativan. Iako je tada stekla pravo države kandidata i dalje nije bila prihvaćena u zajednicu radi ne ispunjavanja kopenhaskih kriterija.

Šesto proširenje obuhvaća istočne zemlje, Bugarsku i Rumunjsku. Ove zemlje nisu zadovoljile kopenhasko kriterije, stoga Vijeće ne prihvaća njihov zahtjev te smatra da ove zemlje moraju podnijeti još vremena u izgradnji i spremnosti za članstvo u Uniji. Međutim, Europska komisija izradila je Mapu puta odnosno *Road Map*, koja sadržava korake i mjere koje bi Bugarska i Rumunjska trebala poduzeti u cilju primanja u članstvo, kako bi postale spremne te ispunile kriterije iz Kopenhaga. Iako ni 2007. godine te zemlje nisu uspjele zadovoljiti sve predviđene kriterije, na sastanku u Kopenhagu 2002. godine Unija je dala obećanje, stoga su ove dvije zemlje ipak 2007. godine uspjele postati punopravnim članicama Unije čime su pridonijele proširenju broja članica na dvadeset i sedam.

2.4. Građanstvo EU

Svaki pojedinac unutar Europske unije smatra se građaninom EU te sadržava slobodu kretanja unutar same Europske Unije. Takva privilegija ne primijenjuje se izričito na pojedinca koji je ekonomski aktivan. „Građanstvo unije obuhvaća sve državljane svih država članica, neovisno o tome jesu li ekonomsko aktivni i koriste li se slobodom kretanja ili ne.,¹²

1992. godine Ugovorom iz Maastrichta uspostavljen je pojam „Građanstvo Unije“. Uspostava Građanstva Unije prvenstveno je označavala uspostavu bliskog odnosa Unije sa državama članicama odnosno sa svojim građanima, u cilju pokazivanja svog istinskog značaja.

¹² Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.111.

U stvaranju europskog pravnog poretka svoju veliku važnost odnosno ulogu pokazao je Sud EU. Tumačenjem građanstva Unije postupno je proširio nadležnosti same Unije. U pravo Unije uvrštena su određena prava građana Unije te članova njihovih obitelji.

Pravni okvir Građanstva Europske Unije proizlazi iz Ugovora o funkcioniranju Europske Unije, nalazi se u čl. 20 UFEU, u istom članku ističu se osnovna prava i dužnosti svakog građanina.

Čl. 20. UFEU – a

„1. Ovime se ustanovljuje građanstvo Unije. Svaka osoba koja ima državljanstvo neke države članice građanin je Unije. Građanstvo Unije dodaje se nacionalnom državljanstvu i ne zamjenjuje ga.

2. Građani Unije uživaju prava i podliježu dužnostima predviđenima Ugovorima. Oni, između ostalog, imaju:

(a) pravo slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica;

(b) pravo da glasuju i budu birani na izborima za Europski parlament i na lokalnim izborima u državi članici u kojoj imaju boravak, pod istim uvjetima kao i državljani te države;

(c) pravo, na državnom području treće zemlje u kojoj država članica čiji su državljani nema svoje predstavništvo, na zaštitu od strane diplomatskih i konzularnih tijela bilo koje države članice, pod istim uvjetima kao i državljani te države;

(d) pravo na podnošenje peticije Europskom parlamentu, pravo na obraćanje Europskom ombudsmanu te na obraćanje institucijama i savjetodavnim tijelima Unije na bilo kojem jeziku Ugovora te pravo na odgovor na istom jeziku.

Ta se prava ostvaruju u skladu s uvjetima i ograničenjima utvrđenima Ugovorima i mjerama usvojenima na temelju tih Ugovora.“¹³ Svaki pojedinac koji nosi državljanstvo svoje države, ako je država članica Unije, ujedno nosi i državljanstvo Unije odnosno uživa i koristi status građanina Unije. „U svim aktivnostima, Unija će poštovati načelo jednakosti svojih građana, koji će primiti jednaku pozornost od svojih ustanova, tijela, ureda i agencija. Svaki državljanin države članice bit će građanin Unije. Državljanstvo Unije bit će dodatno nacionalno državljanstvo i ne

¹³ Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.113.

smije ga zamijeniti.“¹⁴ Države članice nemaju mogućnost jednostranog odlučivanja o pitanjima iz sadržaja državljanstva Unije, stoga prava državljana nije moguće odrediti nacionalnim zakonodavstvom država članica. *Ugovor o Europskoj zajednici* sadržava u sebi prava koja se priznaju državljanima. Prava koja državljanima sadržavaju od svoje nacionalne države imaju širok opseg u odnosu na prava sadržana u državljanstvu Unije, iako ipak obuhvaćaju ona koja se smatraju najvažnijima. Uz već prethodno navedena temeljna prava koja sadrži svaki pojedinac odnosno građanin Europske unije, Unija mora zaštititi ista prava svojih građana, na temelju Suda Europske unije i inicijative institucija Europske unije. Ako dođe do povrede bilo kojeg prava odnosno pojedinac utvrdi da su mu povrijeđena neka od zajamčenih temeljnih prava, prije svega se mora obratiti domaćim sudovima, a nakon toga se može podnijeti ustavna tužba Ustavnom sudu, radi povrede istih. Odnos državljanstva odnosno građanstva Europske unije i nacionalnog državljanstva protumačeno je od strane Vijeća nakon referendumu u Danskoj 1992. godine na kojem su Danci izjasnili svoje negativne stavove za ratifikaciju Ugovora iz Maastrichta, zbog straha da će se Ugovorom oduzeti nacionalni suverenitet i identitet država članica i same Danske. Međutim, Vijeće se jasno istaknulo po tom pitanju, tvrdeći kako stav Danske ne označava cilj Ugovora ni u kojem smislu. „To je kasnije uvršteno i u odredbu članka 17. stavka 1. *Ugovora o Europskoj Zajednici* koja propisuje: „Državljanstvo Unije ne zamjenjuje nacionalno državljanstvo, već mu se pridodaje“,¹⁵ Državljanima Unije, koji stječu i nacionalno i europsko državljanstvo, ne sadržavaju dvojno državljanstvo, upravo zbog prethodne činjenice jer državljanstvo Unije se ne zamjenjuje nacionalnim već se pridodaje, što čini temeljnu razliku među njima, a to je razlika u karakteru ovih dvaju državljanstava.

2.4.1. Članstvo RH u EU

„Hrvatska je parlamentarna republika u kojoj šef vlade, premijer i šef države, predsjednik predstavljaju izvršnu vlast u svojoj državi i u inozemstvu. Struktura vlasti temelji se na odvojenosti zakonodavnih, izvršnih i pravosudnih ovlasti. Parlament ima zakonodavne ovlasti te nadzire izvršnu vlast. Zastupnici se biraju na mandat od četiri godine.“¹⁶

¹⁴ Glibo M., *Državljanstvo Europske Unije*, *Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja*, Vol. 46 No. 93, 2013., str.10., <https://hrcak.srce.hr/clanak/196897>

¹⁵ Ibid, str.11.

¹⁶ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_hr, 02.09.2022.

Na temelju Ugovora o pristupanju, 1. srpnja 2013. godine Hrvatska je postala dvadeset i osmom članicom Europske unije. Prema statistici, na referendumu 22. siječnja 2012. godine, 66,27 % birača izglasalo je ulazak Hrvatske u EU. „Za razdoblje 2000. – 2006. godina pokrenuta su tri tzv. predpristupna programa: *PHARE*, *ISPA* i *SAPARD*. Program *PHARE* koncentrira se na izgradnju institucija, ulaganja u infrastrukturu te na ekonomsku i socijalnu koheziju. *PHARE* je program pomoći ustanovljen 1989. godine, nakon pada komunizma u zemljama srednje i istočne Europe, a cilj mu je obnova tih zemalja.“¹⁷ Razvoj diplomatskih odnosa među Hrvatskom i Unijom odredilo je međunarodno priznanje suverene i nezavisne države Hrvatske, 15. siječnja 1992. godine. U pregovorima za članstvo RH u EU, završna točka za ulazak Hrvatske kao članice ipak nije još zaživio. „Naime, provedba vojne akcije „Oluja“ od 4. kolovoza do 7. kolovoza 1995., rezultirala je automatskom suspenzijom korištenja predpristupnog *PHARE* programa, uz prekid nastavka pregovora oko Sporazuma o suradnji.“¹⁸

Nakon dugog niza godina pregovora te napretka Hrvatske, tek 2005. godine otvoreni su pregovori za punopravno članstvo u EU. Republika Hrvatska je prilagodila mnoge zakone i propise, ali ono što daje veliki napredak u odnosu Hrvatske i Unije, jest izmjena Ustava RH. „U Ustav RH su izmjenama iz 2010. godine uvrštena četiri nova članka koji nose zajednički naziv: Europska unija.“¹⁹ Hrvatski pristup uglavnom varira, njezina integracija u Europu obilježava niz uspona ali i padova, međutim, najbitnije je da odnos postoji. Iako je sve bliža europskoj budućnosti, pred Hrvatskom se nalazi još puno posla, a njezin napredak ovisi o njoj samoj, volja same države je presudna u postupku europske integracije, iako ne i odlučujuća.

2.5. Ovlasti EU

Ovlasti koje EU sadržava ograničene su slijedećim načelima;

- načelo dodijeljenih ovlasti,
- načelo proporcionalnosti te
- načelo supsidijarnosti.

Europska unija reducirana je načelom dodijeljenih ovlasti što znači da sadrži samo one ovlasti koje su joj dodijele države članice. One ovlasti koje nisu prenesene na Uniju, ostaju u ovlastima

¹⁷ <http://www.ijf.hr/pojmovnik/pretpristupni.htm>, 02.09.2022.

¹⁸ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.263.

¹⁹ Čapeta T., Rodin S., Osnove prava Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2018., str.11.

država članica. Međutim, takav princip ne znači nemogućnost Unije da ograniči regulatornu autonomiju država. „U tom smislu možemo govoriti o pozitivnim i negativnim ovlastima EU – a. Pozitivne ovlasti postoje kad su države Uniji povjerile da svojim normama uredi određeno pitanje društvenog života. To uređenje može se temeljiti bilo izravno na normama Osnivačkog ugovora, bilo na normama sekundarnog prava – uredbama, direktivama, odlukama ili, pak, međunarodnim ugovorima.“²⁰ Kada se govori o negativnim ovlastima, ono predstavlja zakonodavni okvir unutar kojeg države članice imaju ovlast obrađivati društvene odnose koji još nisu regulirani na razini EU – a ili nisu u pozitivnoj regulatornoj nadležnosti EU – a. „Na temelju načela supsidijarnosti, u područjima koja nisu u njezinoj isključivoj nadležnosti, Unija djeluje samo ako i u mjeri u kojoj ciljeve predloženog djelovanja države članice ne mogu dostatno ostvariti na središnjoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, nego se zbog opsega ili učinka predloženog djelovanja oni na bolji način mogu ostvariti na razini Unije. Na temelju načela proporcionalnosti, sadržaj i oblik djelovanja Unije ne prelazi ono što je potrebno za ostvarivanje ciljeva Ugovora.“²¹

Raspodjela ovlasti između nacionalnog i europskog prava ne čini jedinstveni pravni poredak već samostalni. Sudovi bez izuzetaka preuzeli su koncepciju Europskog suda, što znači da u slučaju spora s nacionalnim pravom europsko pravo ima prednost. Uostalom, ovaj odnos najviše se vidi kroz, u nastavku navedena i definirana načela:

a) Načelo ograničenih pojedinačnih ovlasti – Ovdje Zajednica ima pravo na ovlasti koje su joj države članice prenijele na temelju Ugovora, ona nema ovlasti pa stoga i za ostvarenje ciljeva nema mogućnost slobode već sva sredstva i metode za iste ciljeve mora koristiti po onima predviđenima Ugovorom.

b) Načelo supsidijarnosti – One ovlasti koje države članice nisu u mogućnosti efikasno obaviti, one su obvezne iste prenijeti na Zajednicu, odnosno one djeluju supsidijarno. Ovlasti zajednice u području konkurirajućih ovlasti promatraju se kao izuzetak i djeluju tek u slučajevima u kojima samostalno nastupanje država nije svrhovito i djelovanje Zajednice pridonosi cilju. Države članice ocjenjuju ovo načelo kao ograničenje vlastitih ovlasti.

c) Obveza država članica za poticanje integracije

²⁰ Čapeta T., Rodin S., Osnove prava Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2018., str.31.

²¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT&fbclid=IwAR2NOv0g-Lx4iYAX1YYQxAtrGPgqSbqzHO_pgcWmS1RhqxcZKK7i78QQFTc, 03.09.2022.

„Za države članice postoji obveza integracije. Osnove za to se nalaze u preambuli Ugovora iz Maastrichta čl. 1. st. 1. kao i u čl. 5. Ugovora o Europskoj zajednici. Države se obvezuju za daljnje prenošenje ovlasti kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi i zadržala funkcionalna sposobnost Zajednice.“²² Unija sa državama članicama ima podjeljenu nadležnost uglavnom u unutarnjem tržištu, u okviru poljoprivrede i gospodarstva, gospodarskoj, poljoprivrednoj i teritorijalnoj koheziji te u svim aktivnostima koje države članice efikasno provode i teže razvoju, kao što je zaštita i zdravlje ljudi, industrija, turizam i slično, Unija pruža pomoć i potporu te koordinira i nadopunjava sve te poduzete akcije.

²² Glibo M., Državljanstvo Europske Unije, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 46 No. 93, 2013., str.10., <https://hrcak.srce.hr/clanak/196897>

3. UNUTARNJE TRŽIŠTE

3.1. Pojam unutarnjeg tržišta

Unutarnje tržište smatra se najvažnijom zajedničkom politikom, politikom za usmjerenje procesa europske integracije. Na temelju *Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, propisuje se da: „Unutarnje tržište obuhvaća područje bez unutarnjih granica u kojemu je slobodno kretanje robe, ljudi, usluga i kapitala osigurano u skladu s odredbama Ugovora.“²³ Slobode kretanja ljudi, robe, pružanja usluga te s njom povezana sloboda poslovnog nastana i sloboda kretanja kapitala, jesu osnovne tržišne slobode na kojima je zasnovano unutarnje tržište. Ugovor o funkcioniranju Europske unije smatra se ključnim pravnim izvorom unutarnjeg tržišta. On sadrži članak 26. u kojemu su propisane restrikcije o uspostavi i funkcioniranju tržišnog prostora kroz različite preporuke. 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća razvila se svijest o globalnom unutarnjem tržištu nakon krize koja je obuhvatila gospodarstva po cijeloj Europi, na način uspostavljanja mehanizma ponuda i pristupa tržištu ukidanjem nekarinskih prepreka. Osnovna načela unutarnjeg europskog tržišta su:

- načelo nediskriminacije, proizlazi iz različitog tretmana domaćih i stranih, odnosno uvezenih proizvoda
- načelo uzajamnog priznavanja, proizlazi iz sudske prakse Suda EU i jedan je od načina osiguranja slobode kretanja robe na unutarnjem tržištu.

„Unutarnje tržište Europske unije jedinstveno je tržište koje osigurava slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i ljudi i gdje građani mogu živjeti, raditi, studirati ili poslovati. Od njegova pokretanja 1993. godine, jedinstveno je tržište postalo otvorenije prema konkurentnosti, stvaranju radnih mjesta i smanjivanju mnogih trgovinskih prepreka.“²⁴ Postoji Zakon o unutarnjem odnosno jedinstvenom tržištu koji je 2011. i 2012. godine predložen u dva dijela. „Dok je jedinstveno tržište donijelo ogromne prednosti za europske građane i poduzeća, slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i ljudi, nije uvijek funkcioniralo glatko. U nekim područjima, na primjer, ne postoji istinski integrirano europsko tržište jer nedostajuće zakonodavstvo, administrativne prepreke i nedostatak provedbe ostavljaju puni potencijal

²³ Mintas Hodak Lj., *Europska unija*, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.192.

²⁴ https://eurlex.europa.eu/summary/chapter/internal_market.html?locale=hr&root_default=SUM_1_CODED%3D24, 03.09.2022.

jedinstvenog tržišta neiskorištenim. Povjerenje u jedinstveno tržište također treba ojačati kako bi se potaknuo gospodarski rast. Europa mora djelovati s više snage i uvjerenja kako bi pokazala da jedinstveno tržište donosi društveni napredak i može biti korisno za potrošače, radnike i mala poduzeća. Zbog toga je Europska komisija donijela *Zakon o jedinstvenom tržištu* – niz mjera za poticanje europskog gospodarstva i otvaranje radnih mjesta.²⁵

3.2. Opća načela i strategije unutarnjeg tržišta

Ideja pokrenuta Ugovorom iz Rima 1958. godine, za zajedničko tržište bila je ukloniti sve trgovinske prepreke između država članica. Svrha ideje je držala naglasak na ujedinjavaju odnosno uskoj povezanosti Unije među državama Europe, a također i povećanje gospodarskog razvoja. Također, 1986. godine uspostavljeno je i unutarnje tržište, jedinstvenim europskim aktom, a definirano kao tržište u kojem ne postoje unutarnje granice te se omogućava slobodno kretanje robe, usluga, ljudi i kapitala. Uspostavljanje zajedničkog tržišta imalo je i svoj nedostatak u napretku, naglasak je bio na odabirima pretjerano detaljnih tehnika usklađivanja zakonodavstava te pravilu na temelju kojeg se u Vijeću odluke donose jednoglasno. Stupanjem na snagu jedinstvenog europskog akta 1. srpnja 1987. godine, uspostavljeno je unutarnje tržište. Međutim, postojao je i rok za potpuno dovršenje njegove uspostave, koji je bio određen 31. prosinca 1992. godine. Uvođenjem sustava glasovanja kvalificiranom većinom za zajedničke carinske tarife, slobodno pružanje usluga, slobodu kapitala, kretanja te usklađivanje nacionalnog zakonodavstva, jedinstvenim europskim aktom ojačali su mehanizmi donošenja odluka o unutarnjem tržištu. Prije 1992. godine odnosno prije isteka roka za donošenje uspostave, više od 90 % zakonodavnih akata je usvojeno iz Bijele Knjige iz 1985. godine koji su izglasani uglavnom kvalificiranom većinom. „Unutarnje tržište snažno je doprinijelo napretku i integraciji gospodarstva EU – a. Nova strategija unutarnjeg tržišta za razdoblje od 2003. do 2010. bila je usmjerena na potrebu da se olakša slobodno kretanje robe, integrira tržište usluga, smanji utjecaj poreznih prepreka te pojednostavi regulatorno okruženje. Znatno napredak ostvaren je otvaranjem tržišta prijevoznih, telekomunikacijskih, elektroenergetskih, plinskih i poštanskih usluga. Europska komisija 2010. godine objavljuje komunikaciju pod nazivom „Prema aktu o jedinstvenom tržištu“. Komisija je željela unaprijediti te iskoristiti potencijale tržišta te dovesti do ambicioznije politike jedinstvenog tržišta. Kroz daljnji razvoj te poticaja na rast, Komisija

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/609/oj>, 03.09.2022.

predstavlja Akt o jedinstvenom tržištu II koji sadržava dvanaest točaka odnosno aktivnosti koje su institucije EU obavezne primijeniti. „Te aktivnosti usredotočene su na četiri glavna pokretača rasta, zapošljavanja i povjerenja, a to su: 1. integrirane mreže, 2. prekogranična mobilnost građana i poslovnih subjekata, 3. digitalna ekonomija i 4. mjere kojima se jačaju kohezija i pogodnosti za potrošače.“²⁶ Komisija je bila uporna u izgradnji europskog digitalnog gospodarstva, stoga je također donijela i Strategiju digitalnog jedinstvenog tržišta. Tijekom procesa uspostave unutarnjeg tržišta, pokretačku snagu iskazao je Europski parlament. Konkretno, svojom Rezolucijom od 20. studenog 1997. podupro je ideju pretvaranja unutarnjeg tržišta u potpuno domaće tržište do 2002. U nekoliko rezolucija usvojenih 2006., podržao je ideju unutarnjeg tržišta kao zajedničkog okvira i referentne točke mnogih politika EU – a.

3.2.1. Život i rad u unutarnjem tržištu

Unutarnje i jedinstveno tržište temelji se na četiri ključne tržišne slobode pod koje se podrazumijevaju slobode kretanja ljudi, robe, slobode kretanja kapitala te slobodu poslovnog nastanka i pružanja usluga. Slobodno kretanje ljudi, odnosno radnika, smatra se jednom od četiri ključne tržišne slobode, a također ima status jednog od temeljnih načela Europske unije. Navedeno je i utvrđeno člankom 45. Ugovora o funkcioniraju Europske unije (UFEU – a). „Podrazumijeva pravo radnika na kretanje i boravište, pravo članova obitelji na ulazak i zemlju i boravište, pravo na rad u drugoj državi članici i pravo na to da se prema njima odnosi jednako kao i prema državljanima te države.“²⁷ Slobodno kretanje robe označava ujedno i ukidanje carina te svakog oblika ograničavanja i prepreka među državama članicama te zemljama trećih zemalja, svrha ovakve slobode leži u stvaranju i održavanju unutarnjeg jedinstvenog tržišta. „Pravo na slobodno kretanje robe podrijetlom iz država članica i robe iz trećih zemalja koja je u slobodnom prometu u državama članicama predstavlja jedno od temeljnih načela Ugovora (članak 28. UFEU – a).“²⁸ Ukidanje carina i kvota ostvareno je 1968. godine u srpnju. Sloboda kretanja kapitala radi svoje jedinstvene veličine u obuhvaćanju trećih zemalja smatra se najširim slobodom. „Slobodno kretanje kapitala temelj je jedinstvenog tržišta te dopunjuje ostale tri slobode. Ono također doprinosi gospodarskom rastu omogućavanjem učinkovitog ulaganja

²⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/33/unutarnje-trziste-opca-nacela>, 03.09.2022.

²⁷ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT&fbclid=IwAR2NOv0g-Lx4iYAX1YYQxAtrGPgqSbqzHO_pgcWmS1RhqxcZKK7i78QOFTc, 04.09.2022.

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/609/oj>, 04.09.2022.

kapitala te se njime promiče euro kao međunarodna valuta i tako doprinosi ulozi EU – a kao globalnog aktera.“²⁹ Sloboda poslovnog nastanka i sloboda pružanja usluga jamče mobilnost poslovnih subjekata i stručnjaka unutar EU – a. Svaka fizička ili pravna osoba na temelju članka 54. Ugovora o funkcioniranju EU, koja zakonito i pravodobno obavlja svoju djelatnost u jednoj od država članica, sposobna je obavljati istu djelatnost u drugoj državi članici (sloboda poslovnog nastana), a također, ima sposobnost pružanja usluga u drugim državama članicama, s tim da i dalje ima poslovni nastan u svojoj državi (sloboda pružanja usluga, članak 56. UFEU – a.).

3.2.2. Sporazumi

Pod sporazume unutarnjeg tržišta Europske unije spominju se Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru te Sporazum između Europske zajednice (sada Unije) i njezinih članica sa Švicarskom. Sporazumom o Europskom gospodarskom prostoru utemeljene su četiri ključne slobode; sloboda kretanja ljudi, usluga, robe i kapitala, u 31 europskoj državi. Svrha ovog sporazuma je poboljšavanje te promicanje neprestanog jačanja trgovine i gospodarskih odnosa između zemalja članica. Sastoji se od 28 zemalja članica EU – a te od tri zemlje EFTA – e (Europsko udruženje slobodne trgovine), odnosno, Lihtenštajna, Islanda i Norveške. Osim četiri slobode (to jest slobodno kretanje robe, kapitala, usluga i osoba) i određenih aspekata drugih povezanih politika (na primjer, obrazovanje, istraživanje, socijalna pitanja, zaštita potrošača, pravo trgovačkih društava i okoliš), Sporazum obuhvaća pravila o tržišnom natjecanju i državnim potporama.“³⁰ Sporazumom su zajamčena jednaka prava i obveze svim građanima, radnicima i tvrtkama iz zemalja EFTA – a. Dodano je, također i nekoliko zajedničkih tijela Europskog gospodarskog prostora, a to su:

- Zajednički odbor Europskog gospodarskog prostora u kojem se sastanci provode redovito, a odluke uglavnom donosi konsenzusom.
- Vijeće Europskog gospodarskog prostora sastavljeno od članova Komisije i Vijeća Europske unije te od ministara vanjskih poslova iz EFTA zemalja. Sastanci se provode dva puta godišnje i na njima se definira strategija i smjer Sporazuma.

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/609/oj>, 04.09.2022.

³⁰ Ibid, 04.09.2022.

- Savjetodavni odbor sastavljen od članova Europskog gospodarskog i socijalnog odbora te od Savjetodavnog odbora EFTA – e.
- Zajednički parlamentarni odbor Europskog gospodarskog prostora, koji prati mehanizme i odluke EU – a, a sastavljen je od Europskog parlamenta te članova nacionalnih parlamenata od triju zemalja Europskog udruženja slobodne trgovine, odnosno EFTA – e.

1992. godine je potpisan Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru, između, u to vrijeme, dvanaest zemalja Europske unije i šest zemalja EFTA – e. „Na snagu je stupio 1994. godine. 1995. godine tri zemlje EFTA – e (Austrija, Finska i Švedska) pristupile su EU – u. Sporazum je progresivno prilagođen kako bi se uzelo u obzir pristupanje 10 zemalja EU – u 2004. godine, dodatne dvije zemlje 2007. godine i, na kraju, Hrvatske 2013. godine.“³¹ Drugim sporazumom to jest Sporazumom između Europske zajednice (sada Unije) i njenih članica i Švicarske, ustanovljuje se načelo slobodnog kretanja ljudi između Švicarske i Zajednice (sada Unije). Na temelju istog načela donosi se odluka o ugovaranju sedam sporazuma između Europske zajednice i Švicarske. Pravo slobodnog kretanja primijenjeno je na sve pa tako i na one osobe koje nemaju gospodarske djelatnosti. Ovim sporazumom nastoji se izbjeći svaki oblik diskriminacije na temelju državljanstva te se osigurava suradnja sustava socijalne sigurnosti te uzajamnog odobravanja stručnih kvalifikacija. Sporazum stupa na snagu 2002. godine u lipnju. „Državljeni izvornih 15 zemalja EU – a, Cipra i Malte uživaju pravo slobodnog kretanja od 1. lipnja 2007.; Češke, Estonije, Latvije, Litve, Mađarske, Poljske, Slovenije i Slovačke uživaju pravo slobodnog kretanja od 1. svibnja 2011. Bugarska i Rumunjska uživaju ista prava na probnoj osnovi od 1. lipnja 2015. i na njih se primjenjuju kvote do 1. lipnja 2019.“³²

3.3. Poduzeća na unutarnjem tržištu

Zabranjeno je državama članicama nametati cijene i postaviti uvjete prijevoza koji se obavlja unutar Unije te koji sadrže elemente potpore, zaštite jednog ili više poduzeća ili industrijske grane ili više njih, međutim, ako komisija dopusti, onda imaju ovlasti navedenih tvrdnji. Iz prethodno navedenog, komisija je tijelo koje na prijedlog države članice ili na vlastitu inicijativu ispisuje uvjete i cijene prijevoza, oduzimajući pažnju posebno na odgovarajuće gospodarske regionalne politike, na područjima koji su pogođeni političkim prilikama, na područjima kojima

³¹ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/609/oj> 04.09.2022.

³² Ibid, 07.09.2022.

je potrebna pomoć u razvitku te o učincima koje prijevoz i cijena kao takvu imaju na tržišno natjecanje između različitih tipova prijevoza.

Članak 101.

„1. Budući da nisu u skladu s unutarnjim tržištem, zabranjeni su: svi sporazumi između poduzeća, odluke udruga poduzeća i zajednička djelovanja koja bi mogla utjecati na trgovinu između država članica i koja imaju za cilj ili posljedicu sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu, a osobito oni kojima se:

- a. neposredno ili posredno određuju kupovne ili prodajne cijene ili drugi trgovinski uvjeti;*
- b. ograničavaju ili nadziru proizvodnja, tržišta, tehnički razvoj ili ulaganja;*
- c. dijele tržišta ili izvori nabave;*
- d. primjenjuju nejednaki uvjeti na iste ili slične poslove s ostalim trgovačkim strankama, čime ih se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju;*
- e. sklapanje ugovora uvjetuje pristankom drugih stranaka na dodatne obveze koje, po svojoj prirodi ili prema trgovačkoj praksi, nisu ni u kakvoj vezi s predmetom tih ugovora.“³³*

3.4. Jedinstveno tržište robe

Primjenom načela uzajamnog priznavanja u području robe, ojačalo se i unaprijedilo funkcioniranje unutarnjeg tržišta. „Unutarnje tržište obuhvaća područje bez unutarnjih granica na kojem se slobodno kretanje robe osigurava u skladu s Ugovorima. Količinska ograničenja uvoza i sve mjere s istovrsnim učinkom zabranjeni su među državama članicama. Ta zabrana obuhvaća sve nacionalne mjere koje mogu, izravno ili neizravno, stvarno ili potencijalno, ometati trgovinu robom unutar Unije. Slobodno kretanje robe na unutarnjem tržištu osigurano je usklađivanjem pravila na razini Unije kojima se utvrđuju zajednički zahtjevi u pogledu stavljanja određene robe na tržištu ili, u pogledu robe ili aspekata robe koji nisu u potpunosti obuhvaćeni pravilima Unije o usklađivanju, primjenom načela uzajamnog priznavanja kako ga je utvrdio Sud Europske unije.“³⁴ Ugovor o funkcioniranju Europske unije sadržava odredbe koje utvrđuju novčane mjere

³³ <https://hrcak.srce.hr/file/78299> , str 105-106, 07.09.2022.

³⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679&qid=1662991667455> , 07.09.2022

to jest carine i druge fiskalne mjere, diskriminatorne poreze te nenovčane mjere to jest količinska ograničenja i mjere s istovjetnim učinkom. Dva osnovna cilja carinske unije su ukidanje carina među državama članicama kao i prihvaćanje zajedničke razine carina za robu iz trećih zemalja. Što se tiče diskriminatornih poreza, prema članku 110. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, zabranjene su dvije osnovne kategorije poreznih mjera, odnosno porezi koji se prema identičnim proizvodima odnose diskriminatorno, na nejednak način. „Države članice ne smiju oporezivati proizvode iz drugih država članica više nego što oporezuju slične domaće proizvode.“³⁵ Ovdje je riječ o izravnoj diskriminaciji, a spominje se također i zabrana neizravne diskriminacije. Tu je riječ o mjerama koje naizgled ne čine razliku među domaćim i uvoznim proizvodima, međutim, u praksi imaju vrlo negativni učinak na identične to jest slične proizvode. Među drugom osnovnom kategorijom poreznih mjera spominju se porezi koji na neizravan način omogućavaju pojedinim proizvodima u usporedbi s drugim, ne obavezno sličnim, proizvodima, određenu zaštitu. Prvi stavak u članku 110. Ugovora o funkcioniranju Europske unije odnosi se uglavnom na identične odnosno slične proizvode, dok se u ovom, odnosno u drugom stavku (*čl.110/2 UFEU*) govori o široj skupini nazvanoj supstituti, što znači „zamjenjivi proizvodi“. Valja još spomenuti i količinska ograničenja odnosno kvote definirane kao mjere kojima države uskraćuju, u određenom razdoblju, uvoz ili izvoz robe iznad određene vrijednosti ili količine te navesti definiciju mjera s istovrsnim učinkom. „Sva trgovinska pravila šro su ih donijele države članice koja mogu. izravno ili neizravno, stvarno ili potencijalno, ometati trgovinu unutar Zajednice, trebaju se smatrati mjerama koje su po učinku istovrsne količinskim ograničenjima.“³⁶

3.5. Jedinstveno tržište usluga

Pod pojmom usluge uglavnom uključujemo djelatnosti trgovačke i industrijske prirode, obrtničke djelatnosti te djelatnosti slobodnih profesija odnosno zanimanja. Liberalizacija tržišta usluga je osjetljiviji pojam od liberalizacije tržišta roba. Pod modalitete pružanja usluga ubrajamo tri osnovne situacije, a to su:

1. Kretanje pružatelja usluge - pružatelj usluge odlazi u drugu državu članicu pružiti uslugu;

³⁵ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.202.

³⁶ Ibid, str.207.

2. Kretanje primatelja usluge – obrnuto od prve situacije gdje ovaj put primatelj usluge odlazi odnosno putuje u državu članicu koja pruža uslugu.
3. Kretanje same usluge – primatelj i pružatelj usluge ostaju na mjestima, a sama usluga putuje putem e-mail-a, telefona i slično.

„EU štiti pravo na pružanje usluge neovisno o tome kreće li se pružatelj, primatelj ili sama usluga. Iz toga proizlazi da ograničenje može dolaziti od države domaćina, ali i od države podrijetla, na primjer ako ometa svoje državljane u pružanju usluga strancima.“³⁷ Konkurentno tržište usluga ima ključnu važnost za promicanje gospodarskog rasta i stvaranje novih radnih mjesta u Europskoj uniji. Pružatelji usluga na unutarnjem tržištu spriječeni su brojnim trenutačnim zaprekama u svrhu proširivanja svojih djelovanja izvan nacionalnih granica čime se smanjuje svjetska konkurentnost pružatelja usluga iz Europske unije te im se uskraćuju prednosti unutarnjeg tržišta. Same usluge predstavljaju pojam gospodarskog rasta te su zaslužne za povećanje BDP – a (70%) te broja zaposlenih u većini zemalja članica.

³⁷ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.223.

4. PRAVO UNUTARNJEG TRŽIŠTA EUROPSKE UNIJE

Odredbe koje čine pravo unutarnjeg tržišta jesu odredbe primarnog i sekundarnog prava. Pod odredbe primarnog prava spadaju osnivački ugovori; Ugovor o europskoj uniji, Ugovor o funkcioniranju Europske unije, uspostavljeni radi ekonomske slobode aktivnosti u državama članicama, a pod sekundarnim pravom ubrajamo uredbe, direktive i odluke te druge pravne kodekse koji uređuju funkcioniranje unutarnjeg tržišta Europske unije.

4.1. Zašto baš unutarnje tržište?

Tijekom te pri samom završetku Drugog svjetskog rata već se planirano o ujedinjavanju Europe, a za ostvarenje takvog pothvata ustanovljena je ideja pod nazivom „neofunkcionalizam“. Ta ideja smatrala se najprikladnijim načinom ostvarenja ujedinjene Europe.

Kao osnovni pokretač integracije, uz ideju mehanizma ujedinjavanja Europe, bilo je funkcionalno prelijevanje odnosno *spillover*. Drugim riječima, smatralo se da će svaki program koji se izvrši, pobuditi potrebu za integracijom i u drugim mjestima ili te će tako svaki izvršeni program motivirati te pokretati idući. „Primjerice, ostvarenje slobode kretanja radnika zahtijeva da se uredi i pitanje kako se ostvaruje mirovina koju je zaposleni tijekom svog radnog vijeka ostvarivao u više država članica te motivira uređenje dijela socijalne politike na zajedničkoj europskoj razini.“³⁸ Podređivanje proizvodnje te pohrane ugljena i čelika jednakim pravilima i institucijama u okviru Europske zajednice za ugljen i čelik, bio je prvi efikasni neofunkcionalistički program, odnosno projekt. Prethodno navedena zajednica osnovana je 1952. godine između šest država. Tih istih šest država nakon šest godina, 1958. godine dobile su ideju pothvata izgradnje još jedne Zajednice odnosno Europske ekonomske zajednice čiji je osnovni cilj bio ostvarenje jedinstvenog tržišta. Glavnim pokretačem integracije odnosno cilj ujedinjavanja Unije, nije bio u područjima socijalnih, kulturnih ili ljudskih prava, već prvenstveno ekonomski cilj. Međutim, smatra se da ipak za bolje razumijevanje prava unutarnjeg tržišta, kao osnovni cilj projekta nije se naglašavao samo ekonomski. Takav cilj bio je lako prihvatljiv cilj, ali sami projekt unutarnjeg tržišta bio je puno ambiciozniji. Ideja je bila spojiti tržišta država članica u jedno veliko tržište na kojem vrijede zajedničke vrijednosti i pravila te

³⁸ Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.2.

time nepovratno povezati građane Unije. Uz ekonomski cilj ujedinjavanja, naglasak je također bio i u solidarnosti te ovisnosti među zemljama članicama, političkom ujedinjavanju cijele Europe, a tako i u sprječavanju to jest onemogućavanju ratovanja među europskim zemljama.

4.2. Pravo tržišnog natjecanja

„Za bolje razumijevanje prava tržišnog natjecanja te kao osnovne odredbe istoga prava, predstavljeni su temeljni pojmovi, a to su:

- članak 101. UFEU – a koji zabranjuje sporazume među poduzetnicima i usklađena djelovanja kojima se primjerice utvrđuju cijene ili na drugi način pokušava ograničiti tržišno natjecanje;
- članak 102. UFEU – a koji zabranjuje zlouporabu vladajućeg položaja;
- Uredba 139/2004 o kontroli koncentracija između poduzetnika.“³⁹

U pravu tržišnog natjecanja postoje dva modela; model savršenog tržišnog natjecanja te model monopola. Spomenuti modeli predstavljaju izuzetne tržišne uvjete. Model savršenog tržišnog natjecanja u punom aspektu nije izvediv u praksi, ali se smatra teoretskim modelom. Utemeljen je na činjenicama da golem broj prodavatelja i kupaca koji imaju malen tržišni udio te koji vrijede na tržištu, nisu u mogućnosti imati samostalan utjecaj na cijene. „Proizvod koji se nalazi na tržištu je homogen, odnosno proizvodi različitih proizvođača ne razlikuju se po karakteristikama i kvaliteti; svi sudionici na tržištu odmah mogu saznati je li se cijena promijenila i postupaju racionalno; ne postoje prepreke ulasku na tržište ni izlasku s tržišta.“⁴⁰ Koji god poduzetnik u želji da se uvede u tržište te započne proizvodnju određenog proizvoda, u sposobnosti je to izvesti bez financijskih, administrativnih ili pak tehnoloških prepreka, a onaj koji želi prestati s proizvodnjom, sposoban je to učiniti uz povrat početnog ulaganja. „Monopol označava tržišnu strukturu u kojoj jedan poduzetnik upravlja cjelokupnom ponudom određenog proizvoda na tržištu, to jest na tržištu postoji samo jedan prodavatelj.“⁴¹ Do modela monopola moguće je doći u više oblika to jest načina, na primjer ugovorom o koncesiji kada monopol postoji u samom trajanju koncesije. Također se pojavljuje kada određenu djelatnost nije potrebno obavljati od strane više poduzetnika, jer je ekonomski neisplativo zbog njezine prirodne naravi, a

³⁹ Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.208.

⁴⁰ Ibid, str.209.

⁴¹ Ibid, str. 210.

dolazi i kada postoji toliko efikasniji i učinkovitiji poduzetnik da je čak ostao i bez konkurencije na tržištu. Unatoč tome, do pojavljivanja monopola može doći i nezakonitim putem (onaj poduzetnik koji ima vladajući status odnosno koji zloupotrebi taj položaj, naplaćuje cijene prema kojima ostali učinkoviti poduzetnici nisu u mogućnosti ih pratiti). Ovo pravo provodi se prvenstveno za poduzetnike. Ubraja se u granu javnog prava te zaštita koja se osigurava ovim pravom javnopravne je prirode. „Cilj prava tržišnog natjecanja je da se što većem broju poduzetnika omogući slobodan pristup tržištu pod jednakim uvjetima, te da se istovremeno onemogući isključivanje poduzetnika s tržišta uporabom nedopuštenih sredstava i djelovanja njihovih konkurenata.“⁴² Osnovni cilj, međutim, nije međusobna zaštita poduzetnika od njihova djelovanja, već zaštita i unapređivanje efikasnijeg tržišnog natjecanja, a osnovni cilj upravo navedenog natjecanja među poduzetnicima je zaštita interesa te davanje potrošačima mogućnost izbora u proizvodima različitih proizvođača čija je razlika ujedno u cijeni i kvaliteti proizvoda. Stoga temelj prava tržišnog natjecanja čini zabrana narušavanja tržišnog natjecanja između poduzetnika u obliku ograničavanja i sprječavanja poduzetničkih sloboda u prometu roba i usluga na tržištu. Sama uloga prava tržišnog natjecanja u Europskoj uniji je kontinuirana, te sadržava ciljeve poput zaštite potrošača, nastoji smanjivati cijene proizvoda i usluga, raspodjele gospodarske moći te izvore i bogatstva gospodarstva, uspostavljanje efikasnije ekonomije, sprječavanje neprimjerenog utjecaja konkurenata na poduzetnike, jednako unapređivanje svih područja na tržištu te osiguravanje što većeg broja zaposlenosti. Pravo tržišnog natjecanja u EU služi ostvarenju i očuvanju unutarnjeg tržišta i poticanju trgovine između država članica.

4.3. Pravo državnih potpora

Pravo državnih potpora temelji se na odredbama članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Sami pojam državnih potpora označava nekakav oblik pomoći od strane države koja za svrhu ima povećanje ili vraćanje efikasnosti određenog područja. Smatraju se mjerama koje države koriste kako bi na financijski način potpomogli poduzetnicima ili cijelom sustavu gospodarstva. Dodjeljivanje pomoći te pospješivanje poslovanja poduzetnicima od strane država, izaziva reakcije drugih država konkurenata u pogledu dodjele potpora svojim poduzetnicima, što se može nazvati kao „rat potporama“ koji bi izazvao teže negativne učinke neke integracijske konstrukcije država sa jedinstvenim tržištem, a koju sadrži Europska unija pa je, stoga, stvorila

⁴² Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.249.

temeljiti sistem pravila o državnim potporama koja pripadaju pravu tržišnog natjecanja EU u širem smislu. Državne potpore doista ugrožavaju tržišno natjecanje među državama članicama te imaju izrazit utjecaj i na njihovu trgovinu, a nadzor nad njom vrši Europska komisija. „U pravu EU državnim se potporom smatra svaka prednost koju je u bilo kojem obliku nacionalno tijelo javne vlasti selektivno dodijelilo nekom poduzetniku.“⁴³ Državama članicama Europske unije, na temelju odredbi Ugovora o funkcioniranju Europske unije, zabranjeno je dodjeljivanje državnih potpora jer se time ugrožava odnos te trgovina među državama članicama, međutim, postoje uvjeti pod kojima se potpora ipak može dopustiti, a što unaprijed mora odobriti Europska komisija. Određen je niz instrumenata odnosno različitih oblika dodjeljivanja državnih potpora, a pod njih ubrajamo; *subvencije, porezna izuzeća te oprost poreznog duga i doprinosa, udjeli u temeljnom kapitalu, povoljniji krediti, porezni dug te državna jamstva*. Kroz višegodišnju praksu Europskog suda pravde i upravnu praksu Europske komisije kreirani su kriteriji za provedbu odredaba Ugovora o funkcioniranju Europske unije kojima se primjenjuje definiranje neke državne mjere kao državne potpore ili pak kao zabranjene državne potpore. „Na temelju ovih kriterija, mjera će se definirati kao državna potpora jedino uz kumulativno ispunjavanje uvjeta: 1) ako je riječ o prednosti koja je u bilo kojem obliku dodijeljena transferom državnih sredstava države članice ili kroz državna sredstva; 2) ako je riječ o ekonomskoj prednosti dodijeljenoj jednom ili više poduzetnika; 3) ako postoji selektivnost u dodjeli državnih sredstava u smislu da prednost uživa samo određeni poduzetnik ili proizvod; 4) ako može imati učinak na tržišno natjecanje i trgovinu između država članica EU.“⁴⁴ Za pravo državnih potpora valja spomenuti same kategorije državnih potpora. Mogu se uvrstiti u tri osnovne kategorije, a to su regionalne, horizontalne i sektorske potpore. *Regionalne potpore* daju mogućnost svojim članicama u pružanju pomoći prema područjima sa znatno manje razvijenim gospodarstvom u odnosu na ostatak države. *Horizontalne potpore* zaslužne su za rješavanje problema odnosno radi se o potporama za istraživanje i razvoj, potpore malim i srednjim poduzećima, za zapošljavanje ili usavršavanje, za zaštitu okoliša i druge, a treća kategorija odnosno *Sektorske državne potpore*, one se u određenom djelokrugu gospodarske djelatnosti odobravaju pojedincu poduzetniku, skupini poduzetnika ili cijelom sastavu poduzetnika.

⁴³ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.288.

⁴⁴ Ibid, str.304.

4.4. Javna nabava u EU

Javna nabava smatra se važnim dijelom unutarnjeg tržišta Europske unije, čini 14% BDP – a EU – a. Doprinosi stvaranju investicijskog to jest ulagačkog sustava na tržištu što može doprinijeti ostvarenju dinamične i konkurentne ekonomije. „Pravo javne nabave određuje granice odnosu država članica koji one imaju s gospodarskim subjektima na unutarnjem tržištu EU – a, no za razliku od nekih drugih područja prava unutarnjeg tržišta EU – a, ne uspostavlja granice tom odnosu zbog utjecaja država članica kao regulatora tržišta nego zbog njihova utjecaja kao sudionika na tom tržištu, odnosno kupca.“⁴⁵ Iako je javna nabava u Europskoj uniji regulirana mnogobrojnim pravilima Europske unije, postoje dva prava temeljnog značaja za javnu nabavu odnosno primarno i sekundarno pravo Europske unije. Javna nabava regulirana je i mnogobrojnim Direktivama među kojima je najveći pregled na obilježja Direktive 2014/24 o javnoj nabavi. „Direktiva 2014/24 primjenjuje se, kako to proizlazi iz njezina čl. 1(1) i (2), na javne naručitelje koji nabavljaju radove, robu ili usluge putem javnih ugovora od gospodarskih subjekata bez obzira jesu li namijenjene javnoj svrsi, međutim uz određene iznimke.“⁴⁶

⁴⁵ Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.237.

⁴⁶ Ibid, str. 242.

5. ODNOS TRŽIŠNIH SLOBODA I TEMELJNIH PRAVA

Kao osnovni i temeljni cilj europske integracije bio je uspostavljanje jedinstvenog tržišta, tržišta koje ne posjeduje granice već želi omogućiti slobodno kretanje usluga, robe i kapitala. Uspostavom jedinstvenog to jest unutarnjeg tržišta, Sud EU osigurao je zaštitu temeljnih ljudskih prava. S jedne se strane temeljna prava pojavljuju kao moguća opravdanja ograničenju tržišnih sloboda. S druge strane, svako ograničenje tržišnih sloboda mora biti u skladu s temeljnim pravima koje poznaje pravni poredak EU – a.

5.1. Postupci u kojima se donose pravni akti EU

U ovome poglavlju spominju se četiri temeljna postupka donošenja pravnih akata Europske unije, a to su: *savjetodavno mišljenje, suradnja, suglasnost te postupak suodlučivanja*. Prema Ugovoru o Europskoj zajednici se predviđalo 22 postupka u donošenju odluka to jest propisa, te u istim postupcima djelovale su institucije i tijela Europske zajednice. Postupci donošenja pravnih akata odnosno propisa u Europskoj uniji težili su pojednostavljenju upravo zbog većeg broja te zahtjevnosti postupaka što je uzrokovalo negativne učinke i efikasnosti rada Unije, a konačno je prema Lisabonskom ugovoru to učinjeno, odnosno postupak suodlučivanja postao je redoviti zakonodavni postupak. „Postupak suodlučivanja uveden je Ugovorom iz Maastrichta te donekle promijenjen Ugovorom iz Amsterdama tako da otada Europski parlament i Vijeće sudjeluju u zakonodavnom postupku kao sunositelji na ravnopravnoj osnovi te je time bitno unaprijeđen položaj i uloga Parlamenta u procesu donošenja pravnih akata.“⁴⁷ Postupak suodlučivanja Vijeća i Parlamenta, Lisabonskim je ugovorom postao redovitim zakonodavnim postupkom koji započinje Europskom komisijom na način da ona Vijeću i Parlamentu prvotno šalje svoj prijedlog akta, nakon čega Europski parlament izdaje svoje vlastito mišljenje (gdje može staviti naglasak na zakonske prijedloge odnosno amandmane) na isti akt te ga izdaje Vijeću EU. Vijeće EU, prijedlog Komisije te mišljenje Parlamenta, detaljno razmatra te ako odobri odnosno uvaži zakonske prijedloge (amandmane) Parlamenta ili ako Parlament uopće nije stavio naglasak na njih, Vijeće EU kvalificiranom većinom ima ovlast donijeti predloženi akt. Ukoliko Vijeće EU nije suglasno sa svim zakonskim prijedlozima to jest amandmanima Parlamenta, tada uspostavlja zajedničko stajalište. Zajedničko stajalište, Vijeće šalje Parlamentu na tzv. drugo

⁴⁷ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.176.

čitanje koje je on dužan prihvatiti u roku od tri mjeseca ili će se u suprotnom smatrati da je akt donesen u tekstu u kojem je napisano od Vijeća u zajedničkom stajalištu. Parlament ima ovlast odbiti zajedničko stajalište apsolutnom većinom, a tim postupkom i okončati postupak. Postoji mogućnost, od strane Parlamenta da ponovno postavi naglasak na amandmane ali ovaj put na tekst zajedničkog tržišta. Ukoliko Vijeće ne uvaži te amandmane u zadanom roku od šest tjedana, tada ono zajedno s Parlamentom, je obvezno izići pred Odbor za mirenje. „Ovaj postupak uspostavlja tzv. trijalog između Parlamenta, Komisije i Vijeća koji nije uređen Ugovorima. Trijalog, odnosno tehničko usuglašavanje između navedenih institucija, dovodi do smanjivanja broja slučajeva koje Odbor za mirenje mora riješiti kao i do skraćivanja samog zakonodavnog postupka.“⁴⁸

5.2. Uloga Ustavnog suda u provedbi prava EU

„Ustavni sud je posebno državno tijelo čija je glavna zadaća nadzor nad ustavnošću zakona te zaštita ljudskih prava i sloboda građana zajamčenih Ustavom. Ustavni sud u većini zemalja djeluje kao nezavisno tijelo, nezavisno od parlamenta, vlade i sudbene vlasti. Ustavni sudovi izdvojeni su iz trodiobe državne vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu.“⁴⁹ Uloga to jest temeljna zadaća ustavnih sudova jest osigurati i pružiti zaštitu građanima od proizvoljnog i prekomjernog uplitanja državne vlasti u njihova temeljna prava i slobode. Kada država te njezin pravni poredak pripadnu pod sustav Europske unije te zadobije članstvo, to itekako pridonosi izrazitoj sigurnosti građana od uplitanja te autokracije državne vlasti. „Europska unija posjeduje svoj autonomni pravni poredak koji je ovlašten uređivati izuzetno širok spektar društvenih odnosa pa tako i zaštititi širok opseg interesa svojih građana neovisno od (samo)volje nacionalnih vlasti.“⁵⁰ Dapače, Europska unija posjeduje pravni poredak koji se temelji isključivo na zaštiti temeljnih prava i sloboda koje također štiti i od nepriličnog utjecaja tijela Unije te od državnih tijela vlasti. Spominjemo također ulogu Ustavnog suda u provedbi prava EU u okviru pravnog poretka Republike Hrvatske. Ustavni sud suočava se sa tvrdnjom da u okvirima pravnog poretka RH, cijeli niz temeljnih prava koja je odgovoran zaštititi, sadrži skroz različito shvaćanje od pravnog poretka Europske unije. Primjerice, velika većina temeljnih sloboda i prava zajamčenih Glavom III Ustava RH nalazi svoje sestrinske odredbe ponajprije u Povelji o

⁴⁸ Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.177.

⁴⁹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Ustavni_sud, 09.09.2022.

⁵⁰ Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.293.

temeljnima pravima EU – a, ali i u samim Osnivačkim ugovorima. Kako bi jedinstveni pravni poredak EU bio učinkovite funkcije, uvjetovano je odbacivanjem znatnog segmenta nadležnosti koji se smatra osnovnom funkcijom. Sami pojam odbacivanja ili drugim riječima odricanja te nadležnosti nije osnovni problem, već je problem u tome ako isto u većem vremenskom periodu vodi ka narušavanju institucionalnog kapaciteta ustavnog suda u izvršavanju osnovnih funkcija. Onaj Ustavni sud koji nema sposobnost u pružanju zaštite temeljnih prava i sloboda svojim građanima, gubi *raison d'être*, u prijevodu s francuskog znači; razlog postojanja ili smisao. Ustav Republike Hrvatske izabrao je vrlo kompleksan pristup pravu Europske unije. Ustav veliki značaj pridaje prema usklađenosti te izbjegavanju nesuglasica.

Ustav RH

„Članak 141.a

Republika Hrvatska, na temelju članka 141. Ustava, kao država članica Europske unije, sudjeluje u stvaranju europskog zajedništva, kako bi zajedno s drugim europskim državama osigurala trajni mir, slobodu, sigurnost i blagostanje te ostvarila druge zajedničke ciljeve, u skladu s temeljnim načelima i vrijednostima na kojima se Europska unija zasniva.

Republika Hrvatska, na temelju članka 139. i 140. Ustava, institucijama Europske unije povjerava ovlasti koje su potrebne za ostvarivanje prava i ispunjavanje obveza preuzetih na temelju članstva.

Članak 141.c

Ostvarivanje prava koja proizlaze iz pravne stečevine Europske unije, izjednačeno je s ostvarivanjem prava koja su zajamčena hrvatskim pravnim poretkom.

Pravni akti i odluke koje je Republika Hrvatska prihvatila u institucijama Europske unije primjenjuju se u Republici Hrvatskoj u skladu s pravnom stečevinom Europske unije.

Hrvatski sudovi štite subjektivna prava utemeljena na pravnoj stečevini Europske unije.

*Državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravne osobe s javnim ovlastima izravno primjenjuju pravo Europske unije.*⁵¹

⁵¹ Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str.295.

5.3. Proračun i fondovi EU

Temeljni ugovori kao što su; Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice, Ugovor o Europskoj uniji, nadalje, sekundarno zakonodavstvo usvojeno uredbama i pravilima te slijed pravila i priručnika Europske komisije, čine definiciju proračuna Europske unije. Proračun Unije sadržava i temeljna načela koja ophode proračun, a glase kao načelo cjelovitosti i točnosti, načelo univerzalnosti i specifičnosti, periodičnosti, uravnoteženosti, primjereno upravljanje financijama pod koje spada načelo efikasnosti i štedljivosti, zatim načelo transparentnosti te eura kao jedinice za vođenje poslovnih knjiga. U odnosu na međunarodne proračune država članica, proračun Europske unije poprilično je malen. „Proračun 2010. iznosi 124 milijarde eura obveza, što čini 1,05% i oko 2,2% javnih rashoda opće države svih zemalja članica.“⁵² Uzrok tome su mnogobrojna područja za koja se provode proračunska izdvajanja pod nadležnosti zemalja članica Unije te da ona nisu propisana pravnom stečevinom Unije, a pod čime smatramo područja socijalne skrbi, obrazovanja i drugo. U lipnju 1988. godine u Europskom Vijeću donesena je struktura proračuna Europske unije koja se zasniva na dva temeljna segmenta; srednjoročnoj financijskoj perspektivi te na godišnjim proračunima. „Srednjoročna financijska perspektiva predstavlja Međuinstitucionalni sporazum kroz koji Europska komisija, Europski parlament i Vijeće Europske unije postižu dogovor o glavnim proračunskim prioritetima i strukturi rashoda za predstojeće višegodišnje razdoblje (5-7 godina).“⁵³ Što se tiče godišnjih proračuna, u vremenskom periodu od jedne godine detaljno se provodi proračun Europske unije. „Proračun Europske unije financira se „vlastitim izvorima“ (own resources system) čiji je iznos ograničen na 1,24% bruto nacionalnog prihoda Europske unije.“⁵⁴

Spomenute „vlastite izvore“ dijelimo na tradicionalne vlastite izvore, doprinose koji se obračunavaju na temelju bruto nacionalnog dohotka, doprinose iz poreza na dodanu vrijednost te druge.

Radi ostvarivanja ciljeva kohezijske politike, države članice pred sobom imaju tri temeljna fonda, a to su:

- *Europski fond za regionalni razvoj,*

⁵² Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.591.

⁵³ Ibid, str. 592.

⁵⁴ Ibid, str.593.

- *Europski socijalni fond te*
- *Kohezijski fond.*

Isti fondovi koriste se isključivo radi ostvarivanja ciljeva kohezijske politike, a među tim ciljevima ubraja se konvergencija, europska teritorijalna suradnja te regionalna konkurentnost i zapošljavanje.

„*Europski fond za regionalni razvoj* obuhvaća široko područje intervencija i financira ulaganja u infrastrukturu povezana s istraživanjem i razvojem, telekomunikacijama, zaštitom okoliša, energetikom i prometom; zatim pomoć poduzećima u cilju stvaranja održivih radnih mjesta i financijske instrumente kojima se podupire regionalni i lokalni razvoj ili suradnja među gradovima i regijama.

Europski socijalni fond predstavlja glavni financijski instrument Unije za ostvarivanje strateških ciljeva europske politike zapošljavanja. Fond financira provedbu projekata kojima je cilj potaknuti prilagodljivost radnika i poduzeća uvjetima na tržištu rada.

Kohezijski fond financira projekte kojima se unapređuje okoliš i razvija prometna infrastruktura određena kao sastavni dio transeuropske prometne mreže. Mogu ga koristiti države članice čiji je bruto-nacionalni dohodak ispod 90% prosjeka Europske unije i koje primjenjuju nacionalni program konvergencije prema gospodarskog i monetarnoj uniji. To su Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Grčka, Litva, Letonija, Mađarska, Malta, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka i Slovenija.⁵⁵ U ovome poglavlju, odnosno naslovu, spominje se pojam nomenklatura, „NUTS regije“ to jest *Nomenclature des unites territoriales statiques*, što označava podjelu prema nomenklaturi strukturalnih jedinica, a bitan je značaj kada se govori o fondovima Europske unije.

Na temelju uredbe Vijeća iz 2003. godine, prikazana je tablica u kojoj se prikazuje minimalna i maksimalna veličina tih regija sukladno broju stanovnika odgovarajućeg područja.

⁵⁵ Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011., str.606-607.

Tablica 1. Pragovi za razvrstavanje jedinica prema NUTS razinama

Razina	Minimum	Maksimum
NUTS 1	3 000 000	7 000 000
NUTS 2	800 000	3 000 000
NUTS 3	150 000	800 000

Izvor: <https://infini.hr/novosti/nuts-klasifikacija/> , izrada autorice

Prema navedenim regijama obavlja se dodjela sredstava iz fondova EU. Također, sredstva iz strukturnih fondova se upotrebljavaju na temelju načela koncentracije, programiranja, partnerstva te načela dodatne vrijednosti.

6. ZAKLJUČAK

Tema ovog diplomskog rada obrađena je sa izričitim naglaskom od samog pojma Europske unije, njezine povijesti te širenja europske integracije do prava unutarnjeg tržišta, raznih pojmova i razloga uspostavljanja istog tržišta te do odnosa tržišnih sloboda i temeljnih prava. Europska unija čini nadnacionalnu organizaciju sa ciljem ujedinjavanja naroda. U stvaranju europskog pravnog poretka svoju veliku važnost odnosno ulogu pokazao je Sud EU. Nastala je kao rezultat procesa suradnje i integracije koja je započela 1951. godine među šest država, Belgije, Luksemburga, Francuske, Njemačke, Italije i Nizozemske. Države članice, a kojih je 27, sadržavaju mnogobrojne vrijednosti koje svojim članstvom uživaju te što im je svima zajedničko, a pod tim se govori o vrijednostima kao što su poštivanje ljudskog dostojanstva, demokracije, slobode, jednakosti, vladavine prava, poštivanje ljudskih prava te prava manjina. Njezino formalno uspostavljanje izvršeno je 1. studenoga 1993. godine stupanjem na snagu Ugovora o Europskoj uniji, poznat kao i Ugovor iz Maastrichta, a u kojem su također navedeni i sami ciljevi Europske Unije. Prema Lisabonskom ugovoru kao najvažnija tijela u Europskoj uniji navode se; Europsko vijeće, Vijeće EU, Europska komisija, Europski parlament, Sud pravde EU, Revizorski sud te Europska središnja banka. Unutarnje tržište obuhvaća područje bez unutarnjih granica u kojemu je slobodno kretanje robe, ljudi, usluga i kapitala osigurano u skladu s odredbama Ugovora. Slobode kretanja ljudi, robe, pružanja usluga te s njom povezana sloboda poslovnog nastanka i sloboda kretanja kapitala, jesu osnovne tržišne slobode na kojima je zasnovano unutarnje tržište. Postupci donošenja pravnih akata odnosno propisa u Europskoj uniji težili su pojednostavljenju upravo zbog većeg broja te zahtjevnosti postupaka što je uzrokovalo negativne učinke i efikasnosti rada Unije, a konačno je prema Lisabonskom ugovoru to učinjeno, odnosno postupak suodlučivanja postao je redoviti zakonodavni postupak. Odredbe koje čine pravo unutarnjeg tržišta jesu odredbe primarnog i sekundarnog prava. Pod odredbe primarnog prava spadaju osnivački ugovori; Ugovor o europskoj uniji, Ugovor o funkcioniranju Europske unije, uspostavljeni radi ekonomske slobode aktivnosti u državama članicama, a pod sekundarnim pravom ubrajamo uredbe, direktive i odluke te druge pravne kodekse koji uređuju funkcioniranje unutarnjeg tržišta Europske unije. Kao osnovni i temeljni cilj europske integracije bio je uspostavljanje jedinstvenog tržišta, tržišta koje ne posjeduje granice već želi omogućiti

slobodno kretanje usluga, robe i kapitala. Uspostavom jedinstvenog to jest unutarnjeg tržišta, Sud EU osigurao je zaštitu temeljnih ljudskih prava.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Čapeta T., Goldner Lang I., Pravo unutarnjeg tržišta Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011.
2. Čapeta T., Rodin S., Osnove prava Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2018.
3. Mintas Hodak Lj., Europska unija, Mate d.o.o., Zagreb, 2011.

Časopis:

1. Glibo M., Državljanstvo Europske Unije, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 46 No. 93, 2013., str.10., <https://hrcak.srce.hr/clanak/196897>

Internetske stranice:

1. Hrčak.srce.hr - <https://hrcak.srce.hr/clanak/196897>
2. Službene internetske stranice Europske unije - https://european-union.europa.eu/index_hr
3. Eur-lex.europa.eu - <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
4. Infini.hr - <https://infini.hr/novosti/nuts-klasifikacija/>
5. https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_unija
6. https://hr.wikipedia.org/wiki/Ustavni_sud
7. <http://www.ijf.hr/pojmovnik/pretpristupni.htm>